

Kültürel Miras ve Eğitim

Editörler: Prof. Dr. Fahri TEMİZYÜREK · Prof. Dr. Özlem BAŞ

Editörler: Prof. Dr. Fahri TEMİZYÜREK - Prof. Dr. Özlem BAŞ

KÜLTÜREL MİRAS VE EĞİTİM

ISBN 978-625-6128-98-9

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2024, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Eylül 2024, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Kültür, insanlığın en temel özelliklerinden biridir. Bir toplumu anlamak, onun dilini ve kültürünü anlamaktan geçer. Dil, sadece bir iletişim aracı değil, aynı zamanda düşünce biçimimizi, dünyayı algılayışımızı ve kimliğimizi şekillendiren bir yapı taşıdır. Kültür ise, bir toplumun yaşam biçimini, değerlerini, inançlarını ve geleneklerini kapsar.

Kültürel miras, bir toplumun geçmişiyle bağ kurmasını sağlayan ve kimliğinin şekillenmesinde önemli rol oynayan son derece değerli bir hazinedir. Bu miras, tarihî açıdan önemli olduğu gibi kültür değerlerinin gelecek nesillere intikali açısından da büyük bir öneme sahiptir. Ancak doğal afetler, insan kaynaklı tahribatlar ve zamanın yıpratıcı etkileri, kültür mirasımız olarak nitelendirebileceğimiz birçok eserimizin ortadan kalkmasına sebep olmaktadır.

Kültürel miras, bir toplumun değerlerini, kimliğini ve tarihini geleceğe taşıyan en önemli unsurların başında gelir. Geçmişten geleceğe aktarılan bu miras, hem bireyin hayatında hem de toplum hayatında derin bir anlam taşır. Tarih boyunca insanlar, yaşadıkları coğrafyanın izlerini, geleneklerini, inançlarını ve sanatlarını geleceğe taşıyarak kültürel zenginliklerini korumaya gayret ederler. Toplumlar geçmişlerini kültürel miras yoluyla anlamaya çalışır, geleceklerini de inşa ederken bu birikimden istifade ederler.

Tabii kültürel miras, sadece tarihî açıdan ele alınamaz. Toplumların birlik ve beraberliklerinde, şehir kültürünün oluşmasında, bireylerin içinde yaşadığı topluma aidiyet hissetmelerinde son derece önemli bir rol oynar. Bir toplumun hafızası olarak nitelendirilebilecek olan kültürel miras, bireylerin geçmişle olan bağlarını güçlendirir ve gelecek nesillere aktarılabilecek olan ortak değerlerin korunmasını sağlar.

Bu kitabı hazırlarken kültürün ne kadar karmaşık ve zengin bir alan olduğunu bir kez daha gördük. Umuyoruz ki, bu kitap okuyucularımıza kendi kültürlerine farklı bir gözle bakma ve diğer kültürleri anlama konusunda ilham verir. Kültürel mirasın toplum hayatındaki yerini ve önemini derinlemesine ele almayı amaçladık. Kitabın sayfalarında, farklı kültürel miras unsurlarının toplum üzerindeki etkilerini, bu mirasın korunmasının ve yaşatılmasının gerekliliğini ve geleceğe taşınmasının yollarını bulacaksınız. Ayrıca, kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği konusunda yapılan çalışmaları, inceleme fırsatı bulacaksınız.

Kültürel miras, sadece bir geçmişin değil, aynı zamanda bir geleceğin de teminatıdır. Bu nedenle, bu mirası korumak, yaşatmak ve gelecek nesillere aktarmak hepimizin ortak sorumluluğudur. Kitabın, kültürel mirasın değerini ve önemini

bir kez daha hatırlatarak bu alanda farkındalık yaratmasını ve gelecekte yapılacak çalışmalara ilham kaynağı olmasını diliyorum.

Son olarak, bu kitabın hazırlanmasında emeği geçen herkese teşekkür etmek istiyoruz. Çalışmanın, toplum hayatında kültürel mirasın yeri ve öneminin anlaşılmasına vesile olması dileğiyle...

Saygılarımla,

Fahri TEMİZYÜREK

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Prof. Dr. Fahri TEMİZYÜREK - Prof. Dr. Özlem BAŞ

1. TEMA

YERELDEN EVRENSELE KÜLTÜR

1. Bölüm: Milli Kültür ve Kimlik

Prof. Dr. İhsan KALENDEROĞLU, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-2441-5932

2. Bölüm: Küreselleşme ve Kültür

Dr. Öğr. Üyesi Abdulkadir SAĞLAM, Hakkâri Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3023-5751

3. Bölüm: Çok Kültürlülük

Doç. Dr. Ayşegül AVŞAR TUNCAY, Mersin Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0520-1747

4. Bölüm: Çok Kültürlülük ve Kültürlerarası Pedagoji

Doç. Dr. Pınar BULUT, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-0709-855X

5. Bölüm: Popüler Kültür ve Nesiller Arası Farklar

Prof. Dr. Seyfullah YILDIRIM, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4345-6524

6. Bölüm: Kültür Endüstrisi

Doç. Dr. Murat ŞAHİN, Ondokuz Mayıs Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9025-1860

2. TEMA

TOPLUMSAL HAYAT VE KÜLTÜR

7. Bölüm: Kültür ve Sanat

Doç. Dr. Sümeýra AKKAYA, İnönü Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9942-9848

8. Bölüm: Osmanlı Sanatında Kültürel Çoğulculuk

Prof. Dr. Yıldray ÖZBEK, Akdeniz Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4475-8775

9. Bölüm: Nisyandan İnsana: Bir Bellek Mekânı Olarak Kültür ve Müzik

Prof. Dr. Bahadır GÜCÜYETER, Atatürk Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1041-9118

10. Bölüm: Şehir Kültürü

Prof. Dr. Fahri TEMİZYÜREK, Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0497-104

11. Bölüm: Popüler Kültür Aracı Olarak Spor

Prof. Dr. Mesut GÜN, Mersin Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9663-1066
Mustafa Barış BAŞTÜRK, Mersin Üniversitesi
ORCID No: 0009-0000-2947-2640

12. Bölüm: Yemek ve Türklerde Yemek Kültürü

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sena ATAŞ, Hakkâri Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2041-1523
Prof. Dr. Özlem BAŞ, Hacettepe Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0716-103X

13. Bölüm: Türk Mitolojisinden Anadolu'ya Taşınan Semboller

Prof. Dr. Eyüp AKMAN, Kastamonu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-6440-1397

14. Bölüm: Türk Topulukları ve Türk Kültür Coğrafyası

Prof. Dr. Muhammed Eyyüp SALLABAŞ, Yıldız Teknik Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4346-4385

3. TEMA
EĞİTİM KÜLTÜR İKİLİSİ

15. Bölüm: Tüketim Toplumunda Eğitim ve Kültür İlişkisi

Dr. Öğr. Üyesi Sinan ARI, Bayburt Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0769-7317

16. Bölüm: Dil, Kültür ve Türkçe

Prof. Dr. Ayfer ŞAHİN, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9903-1445

17. Bölüm: Kültür Aktarımı Bağlamında Eğitimde Halk Biliminin Yeri ve Önemi

Prof. Dr. Ömer YILAR, Atatürk Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-3560-0028

18. Bölüm: Edebiyat ve Kültür Aktarımı

Dr. Öğr. Üyesi Rabia YILAR, Atatürk Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9717-8360

19. Bölüm: Kültür Hayatımıza Katkıda Bulunan Şahsiyetler- Anadolu

Doç. Dr. Bilge GÖK, Hacettepe Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1548-164X
Emine Begüm AKKUŞ, Hacettepe Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-3491-214X

**20. Bölüm: Kültür Hayatımıza Katkıda Bulunan Şahsiyetler- Orta Asya
Türkistan'da Kahraman Bir Korbaşı: Şir Muhammed Bek**

Öğr. Gör. Dr. Serhat KOÇAK, Çukurova Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-6313-2826
Emin YARIMOĞLU, Araştırmacı-Yazar

21. Bölüm: Kültür ve Özellikli Liderler

Doç. Dr. Yusuf GÜNAYDIN, Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0638-5621
Öğr. Gör. Gökçe TÜRKMEN, Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-3953-0549

22. Bölüm: Kültür Mahfilleri

Doktorant İsmet Hasan ALTINTAŞ, Hacettepe Üniversitesi
ORCID No: 0009-0009-1982-0221

23. Bölüm: Kültürlerarası Eğitim

Doç. Dr. Ümit İZGİ ONBAŞILI, Mersin Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-7655-3037
Doktora Öğrencisi Gamze SERİN, Mersin Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1208-5553

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. TEMA YERELDEN EVRENSELE KÜLTÜR

1. BÖLÜM MİLLÎ KÜLTÜR VE KİMLİK

Giriş.....	3
Millî Kültür.....	5
Kimlik.....	7
Sonuç.....	10
Kaynakça.....	12

2. BÖLÜM KÜRESELLEŞME VE KÜLTÜR

Giriş.....	13
Küreselleşme Kavramı.....	15
Küreselleşmenin Tarihi.....	17
Küreselleşmeye Yönelik Yaklaşımlar.....	18
Kuşkucu Yaklaşım.....	18
Aşırı Küreselleşmeci Yaklaşım.....	18
Evrimsel-Dönüşümsel Yaklaşım.....	19
Küreselleşmenin Boyutları.....	19
Ekonomik Boyut.....	19
Siyasi Boyut.....	20
Sosyo-Kültürel Boyut.....	20
Güvenlik ve Teknolojik Boyut.....	21
Kültür.....	21
Milli Kültür.....	23
Küreselleşme ve Kültür.....	26
Sonuç.....	29
Kaynakça.....	30

3. BÖLÜM ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK

Giriş	33
Çok Kültürlülük ve Temel Kavramlar	34
Çok Kültürlülük ve Olumlu-Olumsuz Yönleri	39
Çok Kültürlülük ve Türkiye'deki Yansımaları	41
Çok Kültürlülük ve İlgili Teoriler	44
Çok Kültürlülük ve Pedagoji	48
Sonuç	51
Kaynakça	53

4. BÖLÜM ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK VE KÜLTÜRLERARASI PEDAGOJİ

Giriş	57
Çokkültürlülük/Çokkültürcülük	58
Çokkültürlülük ve Eğitim	69
Kültürlerarası Pedagoji	72
Asimilasyonist Eğitim	73
Klasik Kültürlerarası Pedagoji	74
Ayrımcılık Karşısı Pedagoji	74
Kolektif Aidiyetler Pedagojisi	74
Sonuç	75
Kaynakça	75

5. BÖLÜM POPÜLER KÜLTÜR VE NESİLLER ARASI FARKLAR

Giriş	77
Popüler Kültür Nedir?	77
Tüketim Kültürü	79
Kitle Kültürü	80
Halk Kültürü	81
Direnış Kültürü	84
Küresel Kültür	85
Medya Kültürü	86
Karma Kültür	87
Kitle Eğlencesi (Mass Entertainment)	87

Ticari Kültür (Commercial Culture).....	87
Popüler Sanat (Popular Art)	88
Küresel Eğlence (Global Entertainment)	88
Medya Ürünleri (Media Products).....	88
Popüler Miras (Popular Heritage).....	88
Türkiye’de Popüler Kültür.....	89
Televizyon Dizileri ve Programları	90
Popüler Müzik.....	91
Sosyal Medya.....	92
Sinema Filmleri.....	93
Moda ve Giyim	94
Yeme-İçme ve Fast Food Kültürü.....	95
Spor ve Futbol.....	96
Nesiller Arası Farklar veya Kuşak Çatışması	97
Öneriler.....	100
Sonuç.....	104
Kaynakça.....	105

6. BÖLÜM KÜLTÜR ENDÜSTRİSİ

Giriş.....	109
Modernleşen Dünyaya Kültürel Bakış.....	111
Kültür Üretimi Nasıl Gerçekleşir?.....	114
Kitle Kültürünün Oluşumu	117
Kültürün Metalaştırılması	119
Tüketim Aracı Olarak Kültür.....	121
Kültür Eleştirisi.....	123
Sonuç.....	125
Kaynakça.....	126

2. TEMA TOPLUMSAL HAYAT VE KÜLTÜR

7. BÖLÜM KÜLTÜR VE SANAT

Sanatın Kültürel Bağlamı.....	134
Kültür ve Aktivizm Diyalektiği Bağlamında Sanatın Araçsallığı.....	139
Popüler Kültür, Teknoloji ve Sanat: Dijital Sanat	144
Sonuç.....	151
Kaynakça.....	152

8. BÖLÜM OSMANLI SANATINDA KÜLTÜREL ÇOĞULCULUK

Giriş.....	155
Bizans Etkileri	156
Memluk (Suriye Kültür Çevresi) Etkileri	158
Timurlu Etkileri.....	161
Latin/İtalya Etkileri	164
Sonuç.....	166
Kaynakça.....	168
Ekler	171

9. BÖLÜM NİSYANDAN İNSANA: BİR BELLEK MEKÂNI OLARAK KÜLTÜR VE MÜZİK

Giriş.....	179
Kültürel Bağlanma ve Anı Saklama Mekânı Olarak Müzik.....	183
Ağyarını Mani ve Gayrıyı Nisyan Mekânı Olarak Müzik	190
Sonuç.....	196
Kaynakça.....	197

10. BÖLÜM ŞEHİR KÜLTÜRÜ

Giriş	199
Tarihi Miras	200
Mimari ve Kentsel Planlama	201
Tarihi Olaylar	202
Coğrafya	202
Sosyal Etkileşim	203
Demografik Yapı	204
Dil	204
Yemek Kültürü	205
Giyim	206
Sanat	206
Şehirleşme	207
Sonuç	209
Kaynakça	210

11. BÖLÜM POPÜLER KÜLTÜR ARACI OLARAK SPOR

Giriş	211
Kültür	213
Kültürün Seviyeleri	214
Yüksek Kültür	215
Üst-Orta Kültür	215
Alt-Orta Kültür	216
Aşağı Kültür	216
Halk Kültürü	216
Kitle Kültürü	217
Popüler Kültür	219
Popüler Kültürün Özellikleri	221
Popüler Kültür ve Kültür Endüstrisi	223
Popüler Kültür ve Medya Araçları	225
Spor	227
Spor ve Popüler Kültür	228
Sporun Pazarlanmasında Popüler Kültürün Etkisi	230
Sonuç	233
Kaynakça	234

12. BÖLÜM**YEMEK VE TÜRKLERDE YEMEK KÜLTÜRÜ**

Giriş	239
Yemek ve Mutfak Kültürü	240
Türklerde Yemek Kültürü	240
Mutfak Kültürü	242
Sonuç	243
Kaynakça.....	244

13. BÖLÜM**TÜRK MİTOLOJİSİNDEN ANADOLU'YA TAŞINAN SEMBOLLER**

Giriş.....	245
Türk İnanç Sistemi ve Tek Tanrı İnancı.....	245
Mitoloji Tanım ve Özellikleri.....	246
Türk Yaratılış Mitleri	247
Eskatoloji Mitleri.....	251
Mitsel Kavram, İnanç ve Pratikler.....	252
Kültler ve Yer-Su.....	253
Dağ Kültü/ Kaf Dağı	253
Ağaç Kültü /Hayat Ağacı.....	255
Taş Kültü.....	257
Ateş Kültü.....	258
Su Kültü	258
Demir Kültü.....	259
Koruyucu Ruhlar	260
Umay.....	260
Ayzıt	262
Kötü Ruhlar.....	262
Erlik.....	262
Al Karısı.....	263
Mitolojide Hayvanlar	264
At.....	264
Kartal	265
Anka Kuşu.....	266
Yılan	266
Kurt.....	268
Boğa	269

Geyik.....	270
Köpek.....	271
Sonuç.....	271
Kaynakça.....	272

14. BÖLÜM

TÜRK TOPLULUKLARI VE TÜRK KÜLTÜR COĞRAFYASI

Giriş.....	275
Tarihi Seyir İçinde Türk Toplulukları ve Türk Coğrafyası.....	276
İslam Öncesi Dönem	276
İskitler (Sakalar).....	276
Asya (Büyük) Hun Devleti.....	277
Avrupa (Batı) Hun Devleti	278
Avar Kağanlığı.....	278
Göktürk Devleti	279
Ak Hun Devleti	279
Uygur Devleti	280
Diğer Türk Toplulukları (Türgişler, Karluklar, Kırgızlar, Sabirler, Hazarlar, Bulgarlar, Peçenekler, Macarlar, Oğuzlar ve Kıpçaklar)	280
İslamiyet Sonrası Dönem	284
Karahanlı Devleti.....	285
Gazneli Devleti.....	286
Büyük Selçuklu Devleti.....	287
Tolunuğulları ve İhşidiler (Akşitler).....	290
Harzemşahlar.....	290
Memlük Devleti.....	291
Timur Devleti	291
Babür Devleti.....	292
Karakoyunlular ve Akkoyunlular	293
Safevî Devleti.....	294
Kırım Hanlığı (Kırım Tatar Devleti)	294
Osmanlı Devleti	295
Çağdaş Türk Devletleri	297
Türkiye Cumhuriyeti Devleti	297
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti.....	297
Azerbaycan Cumhuriyeti.....	298
Kazakistan Cumhuriyeti	300
Kırgızistan Cumhuriyeti	301

Özbekistan Cumhuriyeti.....	301
Türkmenistan Cumhuriyeti.....	302
Çağdaş Türk Toplulukları.....	303
Kafkasya Türklüğü	303
Rusya'ya Bağlı Türk Cumhuriyetleri.....	306
Orta Asya'daki Özerk Diğer Türk Cumhuriyetleri	308
Balkan Türklüğü.....	309
Orta Doğu Türklüğü.....	312
Afrika Türklüğü.....	313
Avrupa Birliği Sınırlarında Yaşayan Türkler	313
Sonuç.....	314
Kaynakça.....	319

3. TEMA

EĞİTİM KÜLTÜR İKİLİSİ

15. BÖLÜM

TÜKETİM TOPLUMUNDA EĞİTİM VE KÜLTÜR İLİŞKİSİ

Giriş.....	323
Eğitim, Kültür ve Toplum.....	325
Tüketim.....	329
Tüketim Toplumu.....	332
Tüketim Kültürü.....	335
Tüketim Toplumunda Eğitim ve Kültür	337
Sonuç.....	342
Kaynakça.....	343

16. BÖLÜM

DİL, KÜLTÜR VE TÜRKÇE

Giriş.....	347
Dil Nedir?	348
Dilin Önemi	349
Ana Dil ve Ana Dili Olarak Türkçe.....	350
Kültür ve Dil.....	352
Türk Kültürü ve Türkçe	355
Sözlü ve Yazılı Kültür	356

Türkçenin ve Türk Kültürünün Kadim Eserleri	357
Orhun Abideleri	358
Destanlar	358
Dede Korkut Kitabı.....	359
Masal, Mâni, Ninni, Türkü, Musiki.....	360
Sonuç.....	361
Kaynakça.....	362

17. BÖLÜM

KÜLTÜR AKTARIMI BAĞLAMINDA EĞİTİMDE HALK BİLİMİNİN YERİ VE ÖNEMİ

Giriş.....	365
Halk Bilimi (Folklor) Nedir?.....	369
Eğitim ve Kültür Aktarımı.....	375
Halk Biliminin Eğitimdeki Yeri ve Önemi.....	375
Sonuç.....	382
Kaynakça.....	382

18. BÖLÜM

EDEBİYAT VE KÜLTÜR AKTARIMI

Giriş.....	385
Dilin Bir Kültür Ögesi Olarak Önemi	386
Edebiyatın Doğası ve İşlevi	387
Edebiyatın Kültür Aktarımı Bağlamında İşlevi ve Önemi.....	389
Sonuç.....	393
Kaynakça.....	394

19. BÖLÜM

KÜLTÜR HAYATIMIZA KATKIDA BULUNAN ŞAHSİYETLER- ANADOLU

Giriş.....	396
Anadolu'nun Türk Yurdu Haline Gelmesi	396
Selçuklu Dönemi Şahsiyetleri	397
Osmanlı Dönemi Şahsiyetleri.....	403
Cumhuriyet Dönemi Şahsiyetleri.....	410
Sonuç.....	414
Kaynakça.....	415

20. BÖLÜM

KÜLTÜR HAYATIMIZA KATKIDA BULUNAN ŞAHSİYETLER- ORTA ASYA TÜRKİSTAN'DA KAHRAMAN BİR KORBAŞI: ŞİR MUHAMMED BEK

Giriş.....	420
Basmacı-Korbaşı Kavramları.....	420
Rusların Türkistan'ı İşgali	422
Şir Muhammed Bek'in Hayatı ve Mücadelesi.....	423
Muvakkat-Müstakil Türkistan Hükümeti	427
Yeni Hükümetin Kurduğu İlişkiler	427
Ferganada Askeri Diktatörlük	429
Şir Muhammed Bek ve Enver Paşa	432
Şir Muhammed Bek'in Ferganadaki Mücadelesinin Son Dönemi	433
Şir Muhammed Bek'in Gurbetteki Hayatı.....	435
Şir Muhammed Bek Afganistan'da.....	435
Şir Muhammed Bek'in Pakistan'a Geçişi.....	436
Şir Muhammed Bek'in Türkiye'deki Hayatı ve Vefatı	437
10 Mart Türkistan Milli Mücadelesi ve Korbaşları Anma Günü	439
Sonuç.....	439
Kaynakça.....	440
Ekler	443

21. BÖLÜM

KÜLTÜR VE ÖZELLİKLİ LİDERLER

Giriş.....	447
Hofstede'nin Kültürel Boyutlar Teorisi	449
Kültürel Farkındalık ve Duyarlılık	450
Kültürel Özellikli Liderler	451
Türk Kültüründe Liderlik.....	452
Tarihten Örneklerle Kültürel Özellikli Liderler.....	452
Sonuç.....	456
Kaynakça.....	457

22. BÖLÜM KÜLTÜR MAHFİLLERİ

Kültür Mahfilleri.....	459
Geçmişten Bugüne Kültür Mahfilleri	460
Edebiyat Mahfilleri.....	461
Kıraathaneler.....	463
Kaynakça.....	466

23. BÖLÜM KÜLTÜRLERARASI EĞİTİM

Giriş.....	467
Kültür ve Kültürlerarası Eğitim	468
Kültürler Arası Eğitim Modelleri	473
Kültürlerarası Eğitimle İlgili Yapılan Araştırmalar	475
Sonuç.....	480
Kaynakça.....	481
Değerlendirme Soruları	483
Editörler ve Yazarlar Hakkında.....	485

1. TEMA

YERELDEN EVRENSELE KÜLTÜR

1. BÖLÜM

MİLLÎ KÜLTÜR VE KİMLİK

Prof. Dr. İhsan KALENDEROĞLU, Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-2441-5932

Bugün hepimize düşen ortak görev; ulusal değerlere, bilince, Cumhuriyet'e sahip çıkmak, Çanakkale'yi, Kurtuluş Savaşı'nı kazanan ruhu korumak ve bu bilinci gelecek kuşaklara aktarmaktır. Türk Ulusu dili, kültürü, tarihi ve saygın kimliğiyle aydınlık yarınlara el ele güçlü biçimde yürüyecektir. (Gazi Mustafa Kemal Atatürk)

Giriş

Bilginin gücü ve bilimin evrensel anlamdaki geldiği nokta itibarıyla, dünyada küresel güç olma noktasında inisiyatif sahibi olan toplumların ve devletlerin hâkimiyetlerini sürdürme, ellerindeki gücü artırarak kendi menfaatleri ve politikaları doğrultusunda, etkili bir şekilde kullanma sonucunda ortaya çıkan pek çok arayış içinde dikkati çeken en önemli kavramların başında millî kültür ve kimlik gelmektedir. İnsanoğlunun doğduğu ilk andan itibaren, genetik ve biyolojik gelişiminin yanı sıra kendini ait hissettiği, annesinin, babasının, çekirdek ailesinin yer aldığı sosyolojik çevre içerisindeki kabuller doğrultusunda, yüzyılların birikimi, değişimi, dönüşümü ile şekillenmiş değerler bütünü olarak ele aldığımız en önemli sosyolojik terimin adı kültürdür. Çok farklı disiplinlerin ortak noktalarından oluşan kültürün özü hiç şüphesiz; insan, insan davranışları, insanın doğadan istifade ettiği ve doğaya kattığı her şeydir. Kültür her şeyden önce insanlar ve nesiller arasında aktarım yoluyla gelişir, büyür ve belli bir olgunluğa ulaşır. Kültürler de tıpkı bütün canlılar gibi doğar, büyür ve ölür. Bunun çok farklı örneklerini bin yıllara dayanan insanlık tarihinin derinliklerinde görmek mümkündür.

Günümüzde aklın ve bilginin ürünü olarak karşımıza çıkan, dünyadaki tüm canlıların yaşamını belirlenmiş kodlarla düzenleyen, yaşanabilir hâle getirmeye çalışan bilimin en önemli araştırma alanlarından birisi de kültürü; sosyolojik, antropolojik, psikolojik, tarihî açıdan incelemek olmuştur. Kültürün insanın doğal yaşamının parçası, ürünü olduğu gerçeğinden hareketle; doğada olup biten her şeyi iyi birer gözlemci sıfatıyla değerlendirerek bireylerin ve onların yer aldığı top-

lumun davranışlarına göre değerlendirme yapan antropologlara göre kültür; insanın her türlü davranışı, kabulleri, algıları, inandığı değerleri ve bunlara yüklediği anlamlardır. Çünkü insanlar için en önemli şey; doğada veya bulunduğu ortamda yaşamak, hayatta kalabilmek, karşılaştığı güçlüklerle, problemlerle mücadele edebilmek ve bu durumu gelecek kuşaklara anlatmak, öğretmektir.

Antropoloji de bu anlamda, farklı coğrafyalarda yaşayan insanların oluşturdukları kültürleri tespit edip inceleyerek tüm dünya toplumlarının hizmetine sunmaktadır. Kültürlerin farklılığı, çeşitliliği, birbirleriyle olan bağları da bu şekilde tespit edilip istifadeye sunulmaktadır. Millî kültür ve kimlik oluşumu da bir nevi bu farklılık ve benzerliklerden ortaya çıkmaktadır.

İnsanlar buldukları çevreye uyum sağlayamazlarsa yaşayamazlar, arayış içine girerler. Yaradılışı gereği doğduğu yeri, çevreyi hemen terk etmez; oradaki zorluklardan, tehlikelerden kolay pes etmez; kendine göre savunma ve korunma mekanizmaları geliştirerek öğrendiklerinin üzerine yeni şeyler keşfederek yaşamaya devam eder. Bu anlamda; toplum bilimi olarak değerlendirdiğimiz sosyoloji de kültürün özne olduğu süreçte, insan ve toplumun kültür temelli geliştirdikleri, birlikte yaşama ve paylaşma durumundan kaynaklı süreci ele alır ve inceler. Burada önemli olan kültürün aynı zamanda sosyolojik bir terim olarak, toplumun bütün fertlerinin ürettiği, katıldığı, istifade ettiği, aktardığı, etkileşim içinde olduğu bir araç olması, bir araya gelmelerinde ve ortak yaşama bilincinin yerleşmesindeki en önemli güç olarak değerlendirilmesidir. Kültürün belki de dünyadaki tüm toplumlar için en önemli ortak yönü; farklı düşünme, algılama, yorumlama, davranış gibi özelliklere sahip bireylerin, bu özelliklerine yazılı veya sözlü olarak kuralları belirlenmiş, örtülü bir şekilde sınırlar getirerek müşterek bir yapı oluşturmalarıdır. Belirli noktalarda ortaklık arz eden bu yapı, bazen ayrıntıda bazen de büyük resimde farklılıklar da göstermektedir.

Bireylerin küçük küçük grup oluşturmaları, bir araya gelmeleri, müşterek değer yargıları ve davranış kalıplarında buluşmalarındaki en önemli belirleyici unsur, kültürdür. Yetiştikleri kültür ortamından yavaş yavaş farklı kültür ortamlarına doğru hareket eden bireylerin iletişime geçtiği muhataplarıyla benzer kültürel kodlarda yer almaları hep ilk hareket noktası olmuştur. Diğer yandan, eğitim hayatı için evinden, mahallesinden, şehrinden çıkıp başka bir şehre veya ülkeye giden bireyin, bulunduğu ortama uyum sağlamasındaki en önemli nokta, kaynak kültür ve hedef kültür arasında sağladığı dengedir. Her iki kültür arasında denge kuran, kültürler arasında iletişim geliştirebilen, bu noktada belirli bir yeterliğe ulaşan birey, doğal olarak bulunduğu coğrafyada ve ortamda tutunmaya, kendi adına planlar yapmaya, geleceğe umutla bakmaya başlar. Elbette bu süreçte biyolojik gelişmişlik ile psikolojik yeterlik gibi pek çok belirleyici unsur da vardır. Ancak en

önemli husus, bireylerin ve toplumların kültürler arasındaki iletişimsel denge ve yeterlidir. Bu sürecin temeli de hiç şüphesiz paylaşma dayanmaktadır. Bunun en güzel örneğini; özellikle yükseköğrenim kurumlarında eğitim için dünyanın dört bir yanından ülkemize gelen misafir öğrencilerimizde görmekteyiz. Her biri aidiyet hissettiği, içinde yetiştiği toplumun kimliğini taşıyarak büyüdükleri millî kültür dairesinden ülkemize gelen öğrenciler; aynı öğrenme ortamına girdiklerinde bir süre sonra ortak bir iletişim dili ve belirli kültürel değerler etrafında kendilerine özgü bir grup oluşturarak günlerini geçirmeye, buldukları ortamlara uyum sağlamaya başlarlar. Buradaki en önemli nokta; bireylerin kendi kaynak kültürlerindeki değerler ve unsurlar ile hedef kültürdeki değerler ve unsurları buluşturup ortak bir iletişim dili etrafında yaşamlarını sürdürmeleridir. Her bir birey, kendi kaynak kültürünü korurken; diğer hedef kültürlerden de istifade etmesi gerektiği kadar alır ve belki de yeni bir kültürel topluluğun oluşumuna katkı sunar. Dolayısıyla hiçbir birey veya toplum kendi kültürüne karşı kayıtsız kalmaz, vurdumduymaz davranamaz. Çünkü onun doğumundan itibaren hayatını sürdürmek için istifade ettiği bütün her şey kendi millî kültürünün değerleridir.

Kültürün paylaşılabilmesi ve evrensel anlamda tüm insanlığın ortak mirası olması, tek tip olmaması, birbirleriyle alışveriş içinde bulunmaları, kimi zaman toplumları birbirinden ayırmaları kimi zaman da birleştirmesi en önemli özellikleri olarak değerlendirilmeli ve sosyolojik açıdan incelenmelidir. Binlerce yıllık Türk kimliğinin oluşmasındaki en büyük güç de kökleri tarihin çok derin süreçlerinde atılan ve bugüne kadar çok farklı coğrafyalarda, kültürler arası etkileşim ve iletişim aracılığıyla özünü koruyarak varlığını sürdüren Türk kültürü de bu dünya kültür mirasına çok önemli değerler sunmuştur. Bugün gelinen noktada önce sözle başlayıp daha sonra yazılı eserlerle sağlam temeller üzerine inşa edilen Türk millî kültürünün varlığı ve gücü bizim için en önemli noktada, her zaman en önde tutulması gereken değerimizdir.

Millî Kültür

İnsanlık tarihinin başlangıcından itibaren hem bireysel hem de toplu olarak hayatını sürdürmek için mücadele eden, bir toplumun yaşama biçimi olarak tarif edilen kültürün en önemli yönü ve özelliği millî olmasıdır. Bir millete has maddi ve manevi değerler bütünü olarak değerlendirdiğimiz kültürle ilgili bugün yüzlerce tanım, tespit, yorum yapılmıştır. Bu da kültürün zamana göre varlığını daima koruyan, bin yıllara dayanan pek çok değişim ve dönüşüme rağmen canlılığını sürdürdüğünün göstergesidir. Kültürün millî olmasındaki veya bir milletin özünü taşımasındaki en önemli güç; tıpkı bir akarsuyun ilk çıktığı gözündeki hâli gibidir.